

OGASSA

Llogaret i parròquia del Ripollès, cap d'un municipi format per un seguit de llogarets i cases escampades pels pendents del vessant Sud de la serra de Taga, 10 k. al Nord de Ripoll.

PRON.: *ugàsə* a Ripoll Casc. 1920; id. en el poblet mateix, Cor. 1927 (exc, 115).

MENCIONS ANT. 970: *Aquacia* segons un doc. p.p. els hereus del Dr. Junyent en el *Dipl. Cat. de Vic*, 334, 403. 1024: en l'Acta de Consagr⁹ de l'esgl. pel bisbe Oliba de Vic, figura el nom *Aguacia* --- eccl. Sti Martini (p.p. Monsalv. xv, 249. 2f, 250, 251; i vol. xi, 289). 1044: Sti. Martini de *Aguaçà*; i S.M. *Aguacia*, en un doc. posterior del mateix any (id. xv, 251.2f, 266.2f.). 1073; S.M. *Aquacia* (ibid., 292.4). 1092: «--- mea domo de *Aguaçà* --- Sti. M. de *Aguacia* ---» (ibid. 309). 1109: S.M. de *Aquacia* (ibid., 325). 1148: «--- in *Aguaçà* ---». 1166: «S.M. de *Aguaçà*» (id. xv, 375; i xi, 493). 1168: «--- term. Sti. M. de *Agasa* ---» (id. xv, 376). S.XII: S.M. de *Aguaza* en les llistes I i II de par. vigatanes p.p. Pladevall n°310). 1332: *Aguacia* i 1336 *Aguassa* (Junyent, *Misc. Griera* I, 384, 386). 1359: S. Martí de *Aguassa* (*CoDoACA* XII, 81).

Hi ha, doncs, una gran uniformitat en la forma donada per tan antigues mencions, que semblen postular com a ètímon una base *AQUACEA, derivada de AQUA 'aigua'.

ETIM. a) Formació merament suposada i no pas fàcil de justificar; 'lloc aigualós?' 'lloc de moltes aigües?' així deu haver de ser, però és un concepte que es podria aplicar, amb raó més o menys forta, a tota localitat habitada, sobretot si és un poble, perquè cap no es fa en un lloc on no hi hagi fonts per al consum i almenys un poc de reg i hortallissa.

Imaginar que vingui d'alguna conducció d'aigües, a manera d'aqüeducte, rec o sèquia, encara convenceria menys, ni per la forma del mot (*aquagium*, cpt. amb *agere*, és ll., però no convé pels sons; pitjor cpts. amb *ductus* etc.). I no s'hi presta la topografia, car Ogassa és un llogaret penjat en els costeruts vessants del Taga, un país humit on sobra l'aigua pertot; i és clar que no pot ser augmentatiu, 'riu gran', que allí cap n'hi ha de gran ni petit. És inevitable sospitar, que en aqueixa forma de baix llatí (a penes entreviada d'alguna -ça- i -g- de transició cap a la forma real i viva avui), pugui intervenir una pseudoetim., que emmotllés al ll. *aqua* una forma un poc diferent. Així fariem una hipòtesi:

b) ben fundada en els llocs; país d'extensos i grossos pasturatges on corren poltros i tot bestiar de peu rodó: doncs VILLA *EQUACEA, 'mas, predi, d'egües i cavalls'; (cf. *Viladecavalls*, EQUILES > *Guils*, TAURALIA > *Toralles*; la toponímia és plena de tals derivats en -ACEUS-, -A, de noms d'animals (*palumbaceus*,

lupaceus, *capraceus*, *tauraceus*...). Al capdavall aquesta formació la tenim en català mateix: *eguas-ser*, *eguassada*, *eugassada*. I aquí la derivació fonètica és encara més senzilla que amb AQUA (> cat. *aigua* amb *ai-*); el pas de *eugassa* a *ugàsə* (escrit amb *u/o* homòfons) podem estar-nos de justificar-lo; pron. vulgar general a Mall. etc. *ogasser* o *oguer* 'pastor de cavalls i egües'.

I no sembla que manquin dades medievals entre les mencions antigues d'Ogassa, que competeixin amb les citades i apuntin en aquesta direcció. En l'arxiu antic del monestir de Sant Joan de les Ab., hi havia, encara en temps de l'Abat Isalaguer, tot un sac de docs. relatius a *Ogassa*, que segons el *Llibre de Canalars* d'aquell arxiu duia el títol: «*Ugassa instrumenta*» (segons l'índex d'aquest *libre*, p.p. Udina, *Arch. Condal Bna. SS. IX-X*, p.441, docs. desgraciadament perduts); que es referís, a *Ogassa* és clar, puix que està continuat entre els de Surroca i Cavallera (avui agre. al mun. d'Ogassa) i els de Seguríes i Creixenturri. La grafia increíble *Aguza* del doc. III de les llistes p.p. Pladevall, és versemblant que sigui error per un *Ugaza* com l'anterior. L. Parassols en la seva bàsica monografia sobre el monestir de St. Joan (p. 78 etc.) dóna dades d'*Ogassa* en els anys 1166 i 1342 i algun més. En fi Monsalv. XVII, 207, cita «*Sancti Martini den Egassa*» dels Sinodals de la diòcesi de Vic, forma xocant, que deu ser err. de còpia per *de Egassa*, o *de hegassa*? si no està per *Eguassa*, però que de tota manera conservaria la E- que suposàvem etimològica.

És una pena que no disposem del text precís de la que deu ser primera aparició d'aquest nom: «reconocimiento hecho por los vecinos de San Juan, *Ogasa*, Surroca y Caballera --- a favor de Emmon, abadesa del mon., con fecha 16-v-914», però Monsalv., que dóna a continuació (IX, 150) el text del reconeixement «qui quondam Wifredus comes --- apprehendit jam dicta valle cum suis v i l l a r i b u s», i el cita del Real Archivo, n° 3 de la col.l. del 3r. Comte, no transcriu la part que conté el nom dels «*villares*», i no sabem si el d'*Ogasa* hi figura en aquesta forma (car és clar que ha modernitzat algun dels altres) (per desgràcia Udina no ha publicat aquest document en el seu llibre).

Suposo que també els etimòlegs de l'*AlcM* havent-se adonat de la flaqueja de l'etimologia AQUACEA, feren alguna indagació i acaben dient «és més probable que es tracti d'un nom pre-romà, relacionable amb el topònim basc *Ogatza*, existent en terres de Guipúscoa» (!); era fugir del foc per caure a les brases. En realitat no sembla existir tal cosa en basc (enlloc en cap font escrita); hi endevinem la mà d'algun poc seriós aficionat al basc (qui sap si Rubió Tudurí, Griera...) que hi féu un embull entre el mot *hogaza* del castellà bascongat 'fogassa de pa' (fr.